

УДК 657.6 (477)

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Фурман І.В., асистент

Сивак Б.В., Покотило Ю.І.

Вінницький національний аграрний університет

Розглянуто основні підходи до визначення сутності державного фінансового контролю. Наведено систему критеріїв ефективності його здійснення. На основі зарубіжного досвіду показано основні напрямки реформування системи державного фінансового контролю в Україні.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, критерії ефективності фінансового контролю.

Постановка проблеми. На сучасному етапі українська економіка перебуває у кризовому становищі, що створює певні передумови для здійснення фінансових правопорушень. Тому питання реформування системи здійснення державного фінансового контролю (надалі - ДФК) є актуальним у наш час. Водночас, дослідження теоретико-методологічних засад здійснення ДФК є незавершеним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням проблем здійснення державного фінансового контролю в Україні займається цілий ряд вітчизняних науковців: Шевчук О., Шевченко Н.В., Дейнеко Є.В., Білоус В.В., Чуль О.М., Пінькас Г.І. та ін. Їхні публікації здебільшого присвячені визначенню сутності „фінансового контролю” та огляду нормативно-правової бази з теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Стосовно сутності „державного фінансового контролю” не існує єдиної думки. Із великої кількості підходів до тлумачення даного поняття, які можна зустріти у наукових публікаціях можна виділити наступні:

- а) діяльність законодавчих і виконавчих органів публічної влади;
- б) система активних дій і операцій стеження за функціонуванням будь-якого об'єкта управління в частині утворення, розподілу та використання ним фінансових ресурсів;
- в) один з видів або особлива форма державного контролю;
- г) функція або елемент системи управління фінансами (фінансових відносин) тощо [4].

Розрізняють зовнішніх та внутрішніх суб'єктів здійснення державного фінансового контролю. Зовнішні - державні інституції, що спрямовують контрольні дії на діяльність як центральних, так і місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування. Внутрішні - органи однієї системи, які перебувають в адміністративній підпорядкованості і які вирішують завдання, що стоять перед певним конкретним органом управління [1].

У діяльності органів державного фінансового контролю в Україні орган, який має статус вищого і не залежить від законодавчої або виконавчої влади, у чинних правових документах не встановлюється, а також органи державного

фінансового контролю, які мають повноваження щодо контролю дотримання бюджетного законодавства, як визначається ст. ст. 110 – 113 БКУ, не складають систему, оскільки мають не чітко визначений правовий статус і дублюючи та не в повному обсязі визначені повноваження [2].

Шевчук О. до об'єктів державного фінансового контролю включає також:

– відносини, що виникають між державою, з одного боку, і юридичними і фізичними особами, з іншого боку, щодо виробництва і розподілу національного доходу;

– грошові відносини, що виникають у зв'язку з формуванням фінансових ресурсів у розпорядженні держави;

– грошові, розпорядчі процеси при формуванні та використанні фінансових ресурсів на всіх рівнях бюджетної системи держави [9].

На нашу думку до об'єктів державного фінансового контролю можна включати всі економічні відносини, що пов'язані з рухом грошових коштів і тому не можна відокремлювати окремі елементи. Аналогічної думки дотримується Білоус В.В., який зазначає, що дані елементи повинні також забезпечувати цілісне та стійке функціонування фінансових відносин у відповідній державі [1].

Фінансовий контроль базується на використанні контрольної функції фінансів та механізмі господарювання, що здійснюється на підприємстві і який не можливий без використання фінансових ресурсів [5].

Для оцінки ефективності здійснення державного фінансового контролю використовують цілу систему критеріїв та показників [7].

За даними Шевченко Н.В. сформуємо показники і характеристику критеріїв ефективності у вигляді табл.1:

Таблиця 1

Критерії ефективності системи фінансового контролю

№ п/п	Критерій	Характеристика	Основні показники
1	Результативності	Результат діяльності контролюючого органу	1) обсяг коштів використаних з порушенням законодавства 2) неефективно використаних 3) використаних не за цільовим призначенням
2	Дієвості	Активність діяльності контролюючого органу	1) кількість рішень(наказів, розпоряджень) 2) обсяг коштів, повернутих у бюджет 3) кількість відкритих кримінальних та адміністративних справ за економічні злочини
3	Економічності	Безпосередньо пов'язаний з обсягами кошторисного фінансування	1) обсяг фінансування контролюючого органу 2) обсяг коштів, витрачених на здійснення контролюючих органів
4	Інтенсивності	Продуктивність діяльності контролюючого органу	1) кількість контрольних заходів(на 1 інспектора чи на 1 інспекцію) 2) кількість перевірених об'єктів
5	Динамічності	Характеризує процес здійснення та результати контрольних заходів	1) рівень жорсткості контрольних заходів 2) рівень дієвості результатів контролю

Як свідчать дані статистики протягом 2010 року органами ДКРСУ було проведено майже 15,4 тисяч контрольних заходів, якими охоплено діяльність понад 14,3 тисяч підприємств, установ і організацій, з них 9,4 тисяч бюджетних установ. Контролю піддано операції з використання державних ресурсів загалом на суму близько 720,3 млрд гривень. Проведені Службою контрольні заходи засвідчили те, що і надалі має місце негативна практика незаконного та нецільового використання державних ресурсів. Загалом протягом 2010 року виявлено порушень, які призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму понад 35,1 млрд гривень.

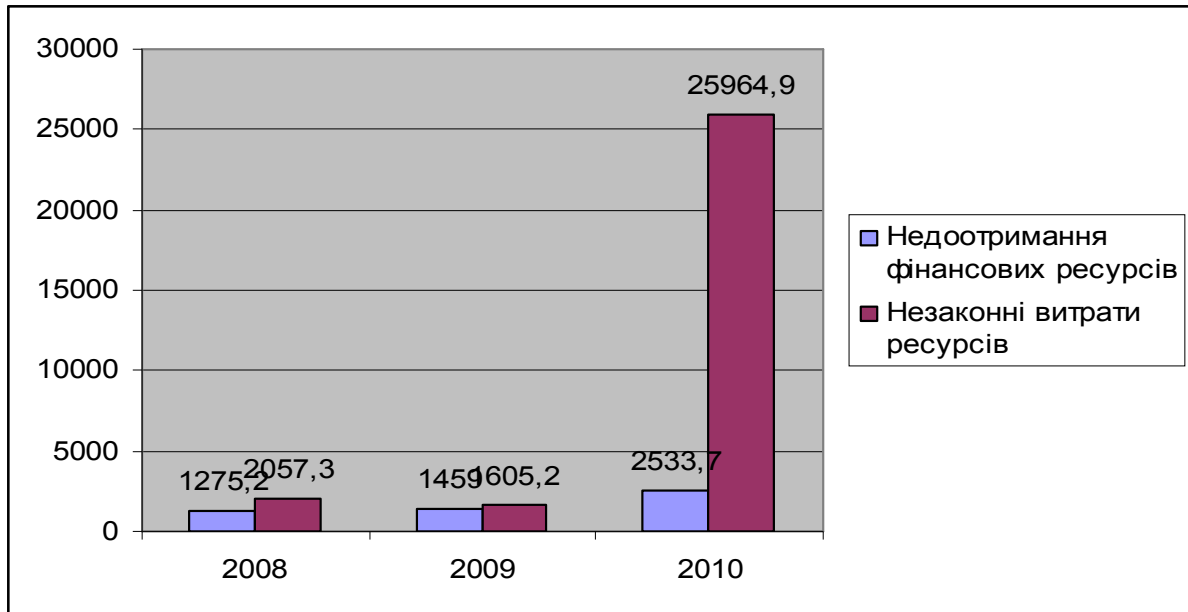

Рис.1. Динаміка основних видів фінансових порушень, виявлених ДКРСУ за 2008-2010 роки [10]

Внаслідок неправомірних дій окремих керівників, реалізації товарів, робіт, послуг за заниженими цінами, безоплатного надання в оренду природних і матеріальних ресурсів тощо бюджетами усіх рівнів, бюджетними установами та організаціями, підприємствами втрачена можливість отримати належні їм доходи в сумі понад 2,5 млрд грн., у тому числі бюджетами – 685,9 млн гривень. Зобразимо структуру фінансових порушень на рис.2.

Рис.2. Структура фінансових порушень [10]

Як видно з рис. 2, найбільш поширеним правопорушеннями є незаконні витрати фінансових ресурсів (73,9%) та недостачі коштів і матеріальних цінностей (10,1 %). Протягом 2010 року на 12,3 тисячах підприємств, установ і організацій виявлено майже 32,6 млрд грн. незаконних і не за цільовим призначенням проведених витрат та недостач матеріальних і фінансових ресурсів, у тому числі 7,6 млрд грн. бюджетних коштів [9].

В Україні ДФК зазвичай здійснюється у формі інспектування, хоча в країнах Західної Європи це непоширено. Але через наявність строків дійсності порушень відмовитися від контролю у формі інспектування для не є можливим [3].

Вітчизняна система державного фінансового контролю має суттєві недоліки, серед яких можна виділити наступні:

1. Переважне застосування заходів подальшого (наступного) контролю, що дає змогу лише встановити факт наявного порушення, а не запобігти їх здійсненню. На нашу думку, доцільно більше застосовувати процедури попереднього та поточного контролю.

2. Неусвідомлення важливості внутрішнього фінансового контролю

3. Низький рівень дієвості механізму адміністративних стягнень. Сума штрафів здебільшого є меншою за фактично завдані збитки.

4. Постійне зростання фінансових порушень у сфері використання бюджетних коштів.

5. Неєфективність законодавчого регулювання, внаслідок чого функції різних суб'єктів контролю перетинаються, що призводить до дублювання їхньої діяльності [6].

Основними завданнями системи державного фінансового контролю є організація і здійснення контролю за законністю, доцільністю, повнотою, своєчасністю та цільовим призначенням і використанням державних фінансових ресурсів; контроль за забезпеченням фінансової безпеки держави та ін [7].

На нашу думку, для реформування системи державного фінансового контролю необхідно застосувати досвід зарубіжних країн. Проте це не має бути «копіювання», варто враховувати національну специфіку. Так, у розвинутих країнах відсутній ДФК у формі інспектування, але в Україні – це єдиний дієвий засіб, тому недоцільно від нього відмовлятися. Серед особливостей здійснення ДФК у зарубіжних країнах можна виділити наступні:

1) дотримання норм єдиного міжнародного нормативного документа у сфері ДФК;

2) пересування відповідальності за скоєння економічних злочинів з окремих посадових осіб на керівників;

3) функціонування спеціальних органів, які контролюють всю роботу державного апарату, а не лише бюджетно-фінансові питання [3].

Перспективним напрямом державного фінансового контролю є комплексний контроль за використанням бюджетних коштів державними корпораціями, їх розрахунками з підрядними організаціями, дотриманням фінансової дисципліни, що вимагає однозначного законодавчого унормування функціонування таких корпорацій, відповідальності їх керівництва за результати фінансово-господарської діяльності й процедур зовнішнього контролю за їх роботою [9].

Висновки. Отже, у ході проведеного дослідження ми розглянули основні підходи, що стосуються визначення сутності державного фінансового контролю. Визначили, що система ДФК в Україні потребує структурних змін, оскільки зростають економічні злочини, дублюється робота контрольних органів. Реформування необхідно здійснювати, користуючись досвідом розвинутих країн.

Література

1. Білоус В.В. Інституційні засади фінансового контролю в системі правового регулювання обігу публічних коштів / В.В. Білоус // Форум права. – 2011. – №2. – С.58-63.
2. Гетьманець О.П. Напрямки удосконалення законодавства щодо бюджетного контролю / О.П. Гетьманець // Юридична наука. – 2011. – № 2. – С. 134-141.
3. Дейнеко Є.В. Державний фінансовий контроль: зарубіжний досвід і його адаптація до національного середовища / Є.В. Дейнеко // Вісник університету банківської справи Національного Банку України. - 2011. - №1(10). – С. 289-292.
4. Пінькас Г.І. Фінансовий контроль: проблеми визначення категорії / Г.І. Пінькас // Економічний простір. - 2011. - №48/2. - С.150-158.
5. Садченко М.М. Роль міліції у здійсненні фінансового контролю: проблеми правового регулювання / М.М. Садченко // Митна справа. – 2011. – № 3 (75). Частина 2. – С.210-215.
6. Скоропад І.С. Державний фінансовий контроль в Україні: проблеми та шляхи реформування / І.С. Скоропад // Науковий вісник НЛТУ. - 2011. - Вип.21.3. - С.263-268.
7. Чуль О.М. Система державного фінансового контролю: функціонування, проблематика, оптимізація / О.М. Чуль // Економічний простір. - 2011. - №45. - С.193-202.
8. Шевченко Н.В. Критерії та показники оцінки ефективності державного фінансового контролю / Н.В. Шевченко // Облік і фінанси АПК. - 2011. - №2. - С.82-85.
9. Шевчук О. Державний фінансовий контроль: наукова парадигма / О.Шевчук // Вісник КНТЕУ. - 2011. - №1. - С.41-50.
10. [Електронний ресурс] - <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/75488>

Summary

Problems of improving the efficiency of state financial control in Ukraine / Syvack B.V., Pokotylo J.I., Furman I.V.

The main approaches to defining the essence of DFK. Given system performance criteria for its implementation. Based on foreign experience shows the main directions of reform of public financial control in Ukraine.

Keywords: state financial control, financial control performance criteria.